

Poste Restante

Medlemstidning för Nils Ferlin-Sällskapet Nr 1 2022

Ordföranden har ordet:

Kära medlemmar!

När dessa rader skrivs i slutet av mars 2022 lever vi i oroliga tider. Pandemin släpper inte greppet om vår tillvaro och ett nytt europeiskt krig har brutit ut. Under åren 1939-40 skrev Nils Ferlin varje månad en verskrönika i tidskriften *Idun* kring aktuella händelser. Många av dessa krönikor, som präglas av orostiden i världen är gripande tidsdokument med en intensitet som lyfter dem till stor dikt. Även i vår tid, mer än 60 år efter Nils Ferlins bortgång, känns följande strofer ur decemberdikten i *Idun* 1939 mycket aktuella. Slutstrofens önskan om sol och fågelsång ger hopp inför den stundande våren.

*Vi åkte som i bil förut
men plötsligen tog vägen slut.
Vart går vi nu, vad väntar oss?
Var glimrar våra stjärnors bloss?*

*Låt det bli vår ännu en gång,
låt det bli sol och fågelsång.
Lyft din hand kring bloddränkt mull
för fåglarnas och trädens skull.*

Trots de mörka tiderna finns det saker att glädjas åt, som tex att Nils Ferlin-Sällskapet fortlever. Sällskapet fyller i år sextio år, en födelsedag som vi tänkt att uppmärksamma i samband med Ferlindagen i Filipstad i juli. Syftet med Sällskapet var då och har tills nu varit att dela ut Ferlinpriset. Vid årsmötet i mars 2022 klubbades de nya stadgarna där syftet utvidgades. Nils Ferlin-Sällskapet ska inte bara dela ut Ferlin- och Trubadurprisen, utan även på andra sätt väcka och vidmakthålla intresset för Nils Ferlins liv och gärning!

Rolf Mårth, Hans Rutberg, ordförande och Gunilla Jansson

Att Sällskapet överlevt är glädjande och tydliga livstecken kan konstateras. Över femtio nya medlemmar har tillkommit senaste halvåret och tack vare en mycket generös donation från en av Nils Ferlins släktingar har ekonomin förbättrats. Styrelsen har även planer på att minska de administrativa kostnaderna för att skapa en stabil ekonomisk grund för Sällskapet.

Under det gångna året har ett ökat intresse för Nils Ferlin noterats. I Lundströms Bokradio i P1 sändes programmet *I Nils Ferlins fotspår* i slutet av november 2021. På Värmlands museum pågår en utställning med värmländska författare och i mars 2022 presenterade Sällskapet programmet *Barfotapoeten Nils Ferlin - Nils Ferlins liv i ord och ton*. Medverkade gjorde Gunilla Jansson, Rolf Mårth och undertecknad. På muséet hade Nils stamlokal Cafe Cosmopolite återuppstätt!

På hemsidan www.ferlin.se presenteras kommande, men även genomförda evenemang.

Genom att verksamhetsberättelsen och de ekonomiska rapporterna nu publiceras på hemsidan har vi i detta nummer av *Poste Restante* ett fylligare innehåll än vanligt. Trevlig läsning!

Vid *Ferlindagen i Filipstad den 23 juli* kommer Sällskapet både att ha ett program på Muséet Kvarnen med visning av Ferlin-muséet och ett program på Stora torget med utdelning av Ferlin- och Trubadurpriserna. Mer information om dagen kommer att läggas upp på hemsidan. Välkomna!

HANS RUTBERG
ORDFÖRANDE

Boksläpp i Filipstad och Karlstad

ROLF MÅRTH

Den i höstas utkomna boken *Efterskörd* presenterades med boksläpp i Ferlinstäderna Filipstad och Karlstad. Kristina Söderlind Rutberg och Hans Rutberg medverkade i programmet tillsammans med Rolf Mårth.

Det var lördagen den 9 oktober som boksläppet ägde rum på Muséet Kvarnen i Filipstad. Hans Rutberg, en av författarna till boken, medverkade i programmet på Kvarnen med att berätta om boken och visa bilder ur den. Hustru Kristina assisterade med inlägg om Ferlin och hon läste även några av hans dikter. Den tredje medverkande i programmet var vissångaren Rolf Mårth som sjöng några Ferlinvisor. Söndagen den 10 oktober presenterades programmet även på Värmlands Museum i Karlstad. Efter de båda programmen var det många som passade på att köpa Ferlinboken och få den signerad av Hans Rutberg.

Hans Rutberg berättar om Ferlinfynd.

Rolf Mårth berättar och sjunger med systrarna Ruth och Lisa på bänken tillsammans med broder Nils i bakgrunden.

Foto: MARINA TALLBERG.

Bert Westerström har tilldelats 2022 års Nils Ferlinpris

Med följande motivering: *"Bert Westerström får 2022-års Nils Ferlinpris för att med känsla och inlevelse föra vidare en tidlös poetisk tradition ur vilken han lyfter fram nya personliga nyanser. Det är ett universum där det är vackert och gott att vara."*

Bert Westerström är född i Lund 1943 och staden där han växte upp tätt intill den imponerande Domkyrkan har återspeglats i många dikter, liksom många platser i den skånska naturen som skog, hed och hav.

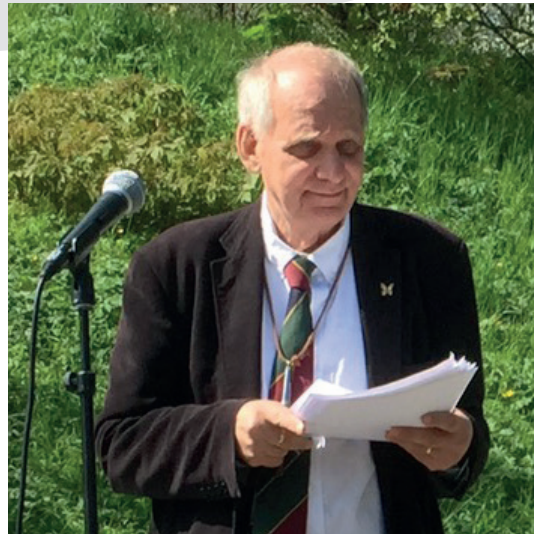
Bert studerade zoologi och botanik vid Lunds universitet och utbildade sig också i elektronmikroskopi. En bakgrund som också genomsyrar hans diktning. Genom att se det lilla starkt förstorat upplevde han världen speglade det lilla i det stora men han lärde sig också att se det stora i det lilla. Erfarenheter från sitt arbete med elektronmikroskopi avspeglas bl.a. i dikten "Metafysisk mängd" i den första diktsamlingen *Vindens vattenskuggor* som kom ut 1993:

*Själén låg guldbelagd förfrusen
i en vakuumkammare av senaste modell
belyst av elektroniska högvoltsljus
och speglade sig som tredimensionell.*

*Kanhända log den i sitt frusna skal,
när den såg sin bild så grovt förvrängd
till matematisk modell och kvantitativa tal
och drömde för sig själv i metafysisk mängd.*

Nästa utgåva var visboken *I Rosens Doft* (1997), där Bert Westerströms dikter tonsatts av Staffan Percy, som också sjöng in dem på cd. Här står rosen för kärlek, trygghet och det positiva och ljusa. Förälskelsen och kärleken är höjdpunkterna i det snabbt förbiflytande livet:

*Så skall tid ur tid förgå,
blomma blåklintsblå,
dagar komma, dagar gå*

Bert Westerström, årets pristagare.

*men kärlek än en stund bestå.
Vår kärlek skall bestå.
ur "Vita ros"*

Men det finns också kontraster till det trösterika och positiva i en handfull dikter med en mörkare och desperatare ton som skapar djup i samlingen:

*Det blåser kallt och ljuset tvekar.
Finns barnets lekar,
finns en silverlykta kvar ännu?
ur "Silverlyktan"*

2005 utkom så *Natten skriver sig själv*, dikt och bild, som i flera recensioner fick ett positivt mottagande. Den innehåller också vackra foton som författaren själv tagit under sina vandringar i Lund och dess omnejd. Någon av recensenterna uttryckte det så här: "Man grips både av formuleringarna, rytmen och innehållet. Han använder ett välkänt bildspråk men det välbekanta skapar en väg in i hjärtat

när man läser, som man hört det förut men glömt och blir glad av att höra det igen. Där är kärlekslängtan som gör ont och stillhet som vilar.”

Men det handlar också om döden om att vi alltid bär döden i oss. Många av metaforerna i boken pekar på det.

*Vad tjänar det till att spjärna
mot udden av sitt ödes stjärna,
när döden alltid håvar i nätet
vem han vill?*

*Var belevad, buga och bocka,
vad bryr sig väl världen om,
att ett slitet hjärtas klocka
stannar och står still.*

*Hur många gånger kan ett hjärta brista,
var går gränsen för transplantation,
hur länge kan vi överlista
livets trista slutstation?
ur "Transplantation"*

Han lyssnar utåt och han lyssnar inåt. Vad han känner och ser vill han formulera. Och när han valt orden till en dikt kan han återkomma och variera temat i en ny dikt och i ännu en ny dikt.

Första avdelningen består av långa dikter med bl.a. Orfeusmotiv men sista avdelningen innehåller ofta små korta haikuliknande dikter som denna:

*Dröj än en stund
vid vägens kant
svävande fjäril
för hösten nalkas
med vallmoblund
och frost i manen.*

Eller mer centrallyriska som den här:

*Evidt är alldeles för stort,
bliv kvar en stund,
dröj som sömnen dröjer
under ögonlockens vältnings.
Den dröm som inte hastar alltför fort
är mera mänsklig, min älskling,
än ofattbara ljusårslöften.*

Och vidare:

*Språket bygger torn
och katedraler
högt är inte längre nog,
därför måste någon*

*med en viskning
vara tecken bara
och som spåren i en skog
lysa upp natten
med en droppe himmel
mot undergången.*

Ibland är han mer skojfrisk som här när det gäller faran med att röka:

*Jag vet att jag behöver änglar,
för min död glöder varje kväll
och i svart på vitt står det skrivet
att luftiga drömmar kan kosta livet.*

IVindarna vilar i lila alkover (2019) är det naturen som utgör grundtonen och man får följa årets olika stadier och skiftningar från en natur som andas imma och vit frost med en måne som betar moln på himlens ängar och den frostklädda vassen som tänder ljus vid vattnets stränder fram till fjärilen som flyger in vår i ljuset mellan träden och doften av vildros, slån och hägg som sprider sig över diktraderna och sommaren som slår upp sitt fönster mot sol, hav, hedlandskap, skogsstigar och ljumma sommarkvällar. Rummet och tiden förändras. Flyttfåglarna lämnar plats åt måsar och sparvar när höststormarna tassar vid horisonten. Snart bränner hösten bladen röda och med söndertrasade vingar störtar fjärilen mot jorden. Lönnarna påbörjar sin färd mot kala kronor.

*Ett flor av stjärnor
sprakar i augustinatten.
Under en flik av vintergatan
vilar vikens vatten.
Hedens fjärlssommar ilar
genom gårdsgårdsgrinden
och för bleknande minnen
spelar syrsorna i vinden.*

*Månen är ett horn i sidan
på augustinatten
och drömmen känner samma oro som
flyttfåglar gör,
när tiden skyndar på rummets förvandling.
Gula blad och sena blommor
går vilse i all uppbrotsstämning;
ett farväl fladdrar kring lyktljuset
i den första höststormen.*

- Alldeles nyligen utkom diktsamlingen *Mellan oss av ljus en strimma* (2022), som har en mycket mörkare ton.

Boken handlar om kärlek, sorg och saknad. Framför allt är det saknaden efter en kär nästan mytisk gestalt som gått bort och vars frånvaro upptar diktarens tankar. Men dikterna är tidlösa och allmängiltiga. Alla som förlorat någon kan känna igen sig i den förtryvnan, smärta och tomhet som uttrycks i dikterna. Ibland blir saknaden rent fysisk: "Kärlek dröjer kvar inte som en rispa i huden utan som minnets brännsår mellan revbenens spant."

Trots saknaden finns ändå ibland en tröst i den beröring på avstånd, som alla minnen framkallar:

*Du och jag nu, våra viskningar
som vågors samtal mellan stenar,
avstånd, som endast kan överbryggas
i dröm och fantasi nästan omärkligt
som när i en nattlig melodi toner
utan mötesplats drar genom tiden.*

Den som tar livet, döden och dikten på sådant allvar är en diktare i Nils Ferlins anda.

Vi gratulerar Bert Westerström när han nu utses till 2022-års innehavare av Ferlinpriset.

Bert Westerströms böcker kan köpas hos nätbokhandlarna eller beställas hos jennaxlund@gmail.com

PER RYDÉN

Foto: VIKTOR FLUMÉ

Mando Diao - trubadurpristagare 2022.

Mando Diao - Trubadurpristagare 2022

Motivering: "För deras känsliga, lyhörda och stämningsmättade visor, som återupplivat den klassiska svenska lyriken för nya generationer."

Redan med sitt första svenska album *Infruset* (2012), som innehåller tio tonsatta Frödingdikter, uppvisade det internationellt erkända rockbandet från Dalarna Mando Diao ett säkert och känsligt öra för att tolka lyrik. Albumet var ett av tiotalets mest framgångsrika på svenska, sålde fyra gånger platina och Frödings diktykel om sin för all framtid förlorade barndomsmiljö, "Strövtåg i hembygden", blev i sin melankoliska skönhet kvar på Svensktoppen i 167 veckor. Det var vackert, sensibelt och i harmoni med de Frödingska dikternas klangbotten: det var kongenialt. Med Mando Diao hade plötsligt klassisk svensk lyrik, som länge fört en tynande tillvaro, klätts i en ny skrud, moderniserats, återupplivats, vunnit nya generationers lyssnare och läsare.

När Mando Diao åtta år senare följde upp *Infruset* med en ny virtuos skiva av viskaraktär, *I solnedgången* (2020), kunde man uppmärksamma att bandet på fyra av albumets elva spår återvänt till svensk lyrik. En dikt av Fröding, som fått döpa samlingen. Två dikter av Karin Boye: "Kvällsstilla" och "Stjärnornas Tröst". Och så sist men inte minst en dikt av Nils Ferlin, "Tid Tröste". Det är gitarristen Jens Siverstedt som skrivit musiken, översatt textens stämning i ord. Det är också Jens som sjunger på spåret, ackompanjerad av en marschliknande rytm och orgel. Dikten, som hamnade i Klarabohemens tredje diktsamling *Goggles* (1938), publicerades ursprungligen i *Iduns* julnummer 1935. I dikten förekommer "sju dödar", alla personifierade. De första sex dödarna är mörka men den sjunde döden är ljus, befriande, och det lyser "som en gloria av mildhet i hans blick".

JOHAN FEHRMAN

Interju med Trubadurpristagarna:

På eftermiddagen den 31 mars får jag tillfälle att tala med Mando Diao-medlemmarna Björn Dixgård och Jens Siverstedt. Gruppen är ute på en till stora delar utsåld Sverige-turné med titeln "I solnedgången" och ska senare på kvällen spela på Folkets Hus i Trollhättan.

Turnematerialet kommer från albumet *Infruset* (2012) med nya tonsättningar av Gustaf Frödings dikter och albumet *I solnedgången* (2020) med tolkningar av dikter av Karin Boye, Nils Ferlin och Gustaf Fröding. Flera texter av sångaren Björn Dixgårds föräldrar ingår också.

Om *Infruset* skrevs att tolkningarna tog Fröding till nutiden och gjorde honom relevant för fler.

I en intervju i *Idun* som gjordes av Barbro Alving 1931 yttrade Nils Ferlin att man kan "lura i människorna allvarlig poesi genom att tjusa dem med formen". Hans tankar kring hur man med musik kan förstärka en dikts budskap stämmer väl in på gruppen Mando Diao.

Björn och Jens känner sig hedrade av att få Trubadurpriset, inte minst därför att det är första gången en grupp får priset. Att gruppen tog sig an Gustaf Fröding berodde på att man på Carolina Rediviva i Uppsala skulle göra en virtuell utställning om skalden. Gruppen fick då en beställning på en tonsättning av en av Frödings dikter. Björn och den tidigare bandmedlemmen Gustaf Norén kände väl till Frödings dikter, eftersom de bägge kommer från familjer där Fröding och andra poeter som Dan Andersson och Nils Ferlin gärna lästes. Då man skulle välja vilka dikter som skulle tonsättas läste man igenom dikterna och det blev mer en slump som avgjorde vilken dikt som valdes; den dikt som gav inspiration till en melodi arbetade man vidare med. En tonsatt dikt följdes av ytterligare en och efter ett tag fanns material för ett album. Inspelningen som gjordes live gick snabbt - för gruppen är det spontana viktigt.

Hur gick det då i Trollhättan? I Aftonbladet dagen efter skriver recensenten Håkan Steen:

"I solnedgången" är inte bara det mest intima och oängsliga det här bandet har gjort på en scen. Det är också något av det allra bästa".

HANS RUTBERG
ordförande i Nils Ferlin-Sällskapet

Nils Ferlin och dödsannonser

Nils Ferlins dikter förekommer ofta i dödsannonser. Rättighetsinnehavarna får 6 kronor och 67 öre av Sveriges begravningsbyråer varje gång en dikt publiceras i detta sammanhang. De dikter som vanligast förekommer är "Inte ens" och "I folkviseton". Även nedanstående två strofer används i dödsannonser och tillskrivs ofta Nils Ferlin:

*Vårt liv är en vindfläkt, en saga, en dröm
en droppe som faller i tidernas ström.
Den skimrar i regnbågens färg en minut,
brister och faller och drömmen är slut.*

*Vårt liv, vår tid en dag i sänder
så tyst och stilla glider bort.
Om mycket eller lite händer
är tiden alltid lika kort.
Det nyttjar ej att se sig om
den tid som var, som är, som kom
var blott ett lån från evigheten.*

Det finns tyvärr inga bevis i arkiven i form av utkast eller manuskript på att Nils Ferlin är författaren. I boken *Efterskörd* skriver vi "Men ändå är det inte osannolikt att han skulle kunna ha skrivit stroferna för någon begravningsdiktbok för att få in en liten slant, då kassan tröt, precis som han gjorde i många andra sammanhang. Som vi redan sett skrev han ju schlagertexter, vykortstexter, morsdagstexter, dagsverser osv. dikter och verser inom lättare genrer som han sedan inte ansåg höll måttet för att få komma in i diktsamlingarna. I stroferna ovan kan man också ana en ton av Ferlin, i synnerhet i den första strofen".

Nils Ferlin-Sällskapets medlem Nils Harding har forskat i frågan och skickade i höstas ett brev som pekar på att det troligen ändå inte var Nils Ferlin som skrev stroferna. Vi publicerar med glädje brevet. Nils Harding skriver:

Tack för en fin bok om Nils Ferlins efterskörd! För ett par veckor sedan skrev jag till Jenny Westerström om ett par strofer på sid 384 i er bok. För två år sedan försökte jag ta reda på var dessa ursprungligen hade publicerats. För

den första strofen "Vårt liv är en vindfläkt ..." fann jag via Google att den tonsatts av Hugo Wahlquist. (Denne Henrik Hugo Wahlquist föddes 1890-06-12 i Vallby, Uppsala län, var organist i Badelunda församling, Västerås stift och dog 1968-12-13 i Tortuna, Västmanland.) Med hjälp av den uppgiften fann jag notbladet med tonsättningen av "Vårt liv är en vindfläkt ..." på Kungliga Biblioteket. "Vårt liv. Sång för en röst med piano och obligat violin av Hugo Wahlquist. Sthlm, Missionsförbundets förlag; tr. Gummessons Boktr. 1960." På notbladet anges textförfattaren som Th. Öhman. Jag har inte lyckats få fram något om denne Th. Öhman, men litar på att Missionsförbundet har uppgivit rätt författare. Utöver den vanligtvis publicerade strofen finns det två till.

*Vårt liv är en vindfläkt, en saga, en dröm,
en droppe som faller i tidernas ström.
Den skimrar i regnbågens färg en minut,
men brister och faller och drömmen är slut.*

*Ett glidande skuggspel, ett fotspår i sand,
en väg som av stormarna drivs in mot land,
som jäktad och jagad i svallande sjö,
skall föras till stranden att domna och dö.*

*En slocknande gnista, en fallande glöd,
en sträng och en dallrande tonsång som ljud.
Men strängen skall brista och tonernas ljud
skall tystna – blott ekot har somnat hos Gud!*

Den första gången den första strofen dyker upp i DN i en dödsannons är vad jag kan se 1982-07-28, då utan författarnamn. Första gången den står i DN med Ferlin som författare tycks vara 2001-08-23, men i *Göteborgsposten* hände det redan 1995-11-11 och i *Svenska*

Dagbladet 1997-12-12. I begravningsbyråernas förslag till minnestexter står numera Nils Ferlin som författare.

Ett kuriosum är att det svenska deathmetalbandet Chastisement från Östersund 1999 gav ut albumet *But lost we are*, med citat från den första strofen i engelsk översättning. Deras bandledare Marcus Edvardsson hade sett texten i en dödsannons.

*Our life is a breeze, a tale, a dream,
a drop into a line of time, a minute
shivers from the rainbow
breaks and fall, the dream complete.*

Den andra dikten "Vårt liv, vår tid, en dag i sänder ..." är inte lika vanlig. Den tycks ha varit med sedan 1975, först utan författarnamn. Sedan anges Nils Ferlin som författare; i *GP* fr. 1985-04-03, i *DN* fr. 1987-06-04 och i *SvD* fr. 1990-01-18.

Vänliga hälsningar

Nils Harding, Täby den 17 nov. 2021

Vi vill tacka Nils Harding för att han delat med sig av sitt vetande och vill uppmuntra andra medlemmar att göra detsamma!

HANS RUTBERG & JENNY WESTERSTRÖM

Nya medlemmar hösten 2021 och våren 2022

Af Sillén Margareta
Andersson Monicha
Andrén Nina
Arleij Jan
Arling Kent
Björnberg Sten
Bronner Göran
Bronner Louise
Bronner Viktor
Eliasson Ingemar
Englund Eva Märta Åsa
Fehrman Johan
Fridner Ann
Gaasvik Lillemor
Grebäck Kåre
Halvarsson Anders

Halvarsson Lena
Hanson Ulf
Harding Nils
Hedenberg Birgitta
Hilding-Qvarnström Agnetha
Holmström Lennart
Hååkman-Eriksson Åsa
Jansson Gunilla
Jansson Mats
Johansson Barbro
Johansson Karl-Berndt
Johansson Tobias
Kragten Inger
Larsson Torbjörn
Ludvigsson Kenny
Nysäter Klas

Ohlsson Kent-Göran
Olofsson Leif
Pennström Kim-Alge
Persson Hugo
Petersson Sune Alfred Lennart
Rickardsson-Grebäck Pia
Rutberg Lars
Sandström Lars
Schedvin Göran
Schulz-Contreras Lisbeth
Ström Pierre
Ståhlgren Inger
Sundberg Olle
Vahlne Bo
Westergren Håkan
Åhlén Monica

NY HEDERSMEDLEM

Vid styrelsemötet den 16 januari 2022 beslöts att som ny hedersmedlem i Sällskapet utse Annika Luttröpp.

Annika har under många år och i olika positioner i styrelsen lagt ner ett ovärderligt arbete för Nils Ferlin-Sällskapet.

Styrelsen vill på detta sätt tacka för det!

GLÖM INTE ATT BETALA MEDLEMSAVGIFTEN FÖR 2022!

Du kan antingen använda bifogad blankett eller göra inbetalningen via

Sällskapets plusgirokonto:
35 21 55-6.

Ferlin fick sin viloplats i Bromma

Ferlins grav med pennor.

Nils Ferlin är alltid aktuell men ibland är han lite mer aktuell än annars. En ny bok om och med honom, *Efterskörd* (Carlsson förlag), har kommit ut och i höstas var det 60 år sedan han gick till evig vila på Bromma kyrkogård i Stockholm. Nästan en månad efter sin död den 21 oktober 1961 gravsattes han här, närmare bestämt den 18 november. Varför ligger Nils Ferlin här ute? Den frågan har brytt en och annan under årens lopp, även i de innersta kretsarna av Ferlinsällskapet.

"Det är ett enda stort frågetecken", skriver en mångårig redaktör för *Poste Restante* i en vänbok till Jenny Westerström, professor, Sveriges främsta Ferlinexpert och en av författarna till den nya boken.

Jag är själv med i sagda sällskap. Har varit det sedan 1974. Men jag har, skam till sägandes, aldrig tidigare besökt Nils Ferlins grav. Nu gör jag det. Hittar ganska snart det väl synliga konstverk av Björn Evensen som pryder den. Det är utformat av kopparplåt från Klara kyrka. Enligt konstnären föreställer det ett krucifix och en modersgestalt.

Ett par tiotal meter bakom graven, nära Kyrkskolan, sparkar ett gäng glada tioåringar fotboll. Det skulle farbror Nisse ha gillat. Han var en duktig fotbollsspelare hemma i Filipstad, en som "speler mä hövve", både ut- och insidan.

Men varför är han gravsatt här? Efter ungdomsåren i Filipstad bodde Nils Ferlin på mer eller mindre tillfälliga adresser i Stockholms innerstad och senare i Roslagen, men aldrig i Bromma. Ibland hälsade han på systern Lisa och svågern Gösta i Ålsten men så mycket mer var det inte. Det gängse svaret brukar vara att han 1957 bevistade kompositören och kompisen Lille Bror Söderlundhs begravning här ute. Han tyckte då att det var trivsamt vid denna 1100-talskyrka. Därför ville han ligga här. Kanske var det så. Men kanske är svaret ett annat. Hans älskade mor, Elin Nathalia, gravsattes nämligen här ute redan 1936. Varför det, hon bodde ju på Rörstrandsgatan i Birkastan? Jo, men hennes svärson Gösta Silén, gift med Lisa och

hjälpssam vän till Nils, blev gravsatt här 1932 i utkanten av kyrkogården. Fyra år senare avled Elin Nathalia och fördes till vila på samma gravplats. Sonen Nils Johan Einar besökte förstås sin mors grav så ofta han kunde.

När han själv hade lämnat det jordiska 1961 erbjöd de styrande i Filipstad, där han tillbringade sin barndom och ungdom, en fin plats på Kanonudden mitt i stan. Bästa kamraten från den tiden, och livet igenom, Gustaf Andborg skriver att Nisse skulle ha blivit gravsatt i Filipstad "om hans vilja blivit respekterad". Men vilorummet blev alltså en ny grav vid en annan utkant av Bromma kyrkogård. I samma grav vilar hans hustru Henry, som dog 1979, och – mamma Elin Nathalia. Hennes stoft placerades här den 15 november 1961, tre dagar innan sonen kom till vila här. Hennes urna flyttades hit från den andra graven.

Båda gravarna ska, som det står antecknat hos kyrkogårdens förvaltning, "bevaras för all framtid".

HANS O ALFREDSSON, *avdankad "murvel"*
och mångårig medlem i Nils Ferlin-Sällskapet.
Texten är tidigare publicerad i DN.

Nils Ferlins existentiella melankoli

JOHAN FEHRMAN

Nils Ferlin, en av Sveriges populäraste och mest folkliga diktare, är samtidigt en av de svartaste. Stjärnorna kvittar det lika om någon är född eller död. I linje med diktarens dystra livskänsla innehåller diktvärlden få uttryck för lust och livsglädje, för inre ro och balans. Sublima, upphöjda ögonblick är få. Diktvärlden är heller inte sinnlig. Den innehåller knappt några konkreta platser annat än vagt tecknade stads- och gatumiljöer. Nästan unik i sitt brott mot diktvärldens lagar är en dikt från debutsamlingen, "Ett minne", där diktjaget minns en barndomsupplevelse från Vinga fyr i Göteborgs skärgård (där Evert Taube växte upp). Vattnet skimrar som silver, luften andas glädje och "världen är väldig och skön". Signifikant är att det är en hågkomst. Något som tillhör det förflutna.

Ferlins svartsyn är till stor del ett uttryck för en utpräglad livskänsla, en grundstämning som genomsyrar författarskapet. Summariskt kan man, menar jag, beskriva denna livskänsla som en upplevelse av tillvaron som blind och gudlös och därför berövad sin mening, avförtrollad och meningslös. Ferlins melankoli är ofta existentiell. Den står i nära förbindelse med diktarens ojämförligt vanligaste motiv, dödsmotivet, liksom till dikterna med kristen och biblisk tematik. Men den finns överallt i diktvärlden.

Ferlins distinkta melankoliska livskänsla och hur den förhåller sig till sin litterära samtid väntar på att undersökas närmare. Man kan tills vidare notera att den knappast är unik i moderniteten. Existentiell melankoli är en känd och spridd livskänsla och en filosofisk och litterär tradition i den gudlösa moderna världen. Upplevelser av tillvarons intethet och intighet är i skönlitteraturen kända genom namn som Baudelaire, Sartre och Beckett. Ett franskt begrepp som ofta fått beskriva upplevelsen är *ennui*.

En Ferlinsk dikt som nästan programmatiskt uttrycker hans existentiella melankoli, hans *ennui*, är "Den excentriske lorden" ur debut-

samlingen. Dikten berättar om en engelsk aristokrat, som efter långa resor världen över återvänder till sin gård som en grånad man och tar sitt liv, hänger sig i ett träd på ägorna. I en av verserna gör lorden, vis av erfarenheter, en förkastelsedom över det mänskliga tillståndet: "En sökare var han, som letat / all jordens kanter omkring / att finna – vad förr man vetat, / att allting är ingenting". Hans lärdomar om tillvarons intethet har andra gjort före honom.

Ett andra diktexempel på Ferlins existentiella melankoli, som får avsluta denna text, är "En ollonborr är varenda fråga" ur *Kejsarens papegoja*. Här är det tydligt hur nära Ferlins kärva livsupplevelse står föreställningen av ett universum som bortvänt, stumt och dött. Dikten börjar med att diktjaget beskriver den spirande, antågande våren, backen som lyser blå och lärksången. Men så uppmanar diktjaget människorna att inte göra sig några frågor över tingen eftersom det "kan söndersåga / vartenda träd i vår bauerskog". Att ställa frågor till existensen är alltså att döda den. För svaren står "lika ödsligt stumma / som blindas ljus kring en död pupill".

PATIENTEN NILS FERLIN

– *ty jag är ganska mager om bena, tillika om armar och hals*

Nils Ferlins liv kantades av svårigheter av olika slag, både fysiska och psykiska sjukdomar, ekonomiska problem och stormiga relationer. I denna artikel har vi ur olika källor lyft fram material som belyser hur Nils sjukdomar påverkade hans diktning. En källa är professor C G Westrins föreläsning på Uppsala universitet 2009 med titeln *"För de trasi-ga nerverna mina kreerade jag en låt"* - Nils Ferlin och hans ångest i liv och dikt. En annan är boken *Efterskörd - Ferlinfynd från en spånkof-fert*, som gavs ut i september 2021.

Artikeln publicerades ursprungligen i *Läkar-tidningen* nr 50-52, 2021.

Nils Ferlin föddes i Karlstad 1898. Familjen flyttade 1908 till Filipstad, där han tog realexamen 1914. Efter genomgången teaterskola försörjde han sig under 1920-talet som skådespelare i olika resande teatersällskap, men även som schlagerförfattare. Han debuterade 1930 med diktsamlingen *En döddansares visor*, där rubrikens rader återfinns i "En valsmelodi".

En traumatisk upplevelse för den då 10-årige Nils var faderns drunksdöd i Klarälven 1909. Omständigheter tydde på självmord till följd av depressiv sjukdom. Upplevelsen präglade honom livet ut. Dödsmonivet finns med i alla hans diktsamlingar, och förekommer ofta i hans opublicerade texter:

*Det hukar en skurk vid din förstukvist.
Han ser otäck ut
- ja, jag vet det förut
men kommer han in är min pina slut.
Det är ingen skurk, det är Döden.*

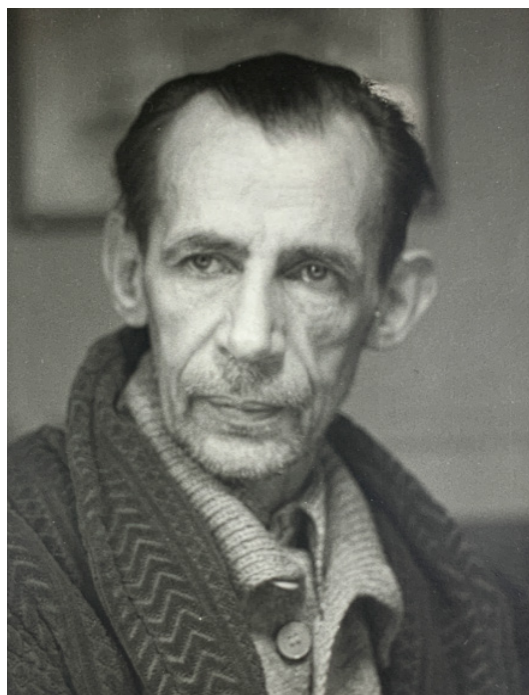
Efter faderns död bodde familjen kvar i Filipstad fram till 1916, då modern Elin Nathalia och de två systrarna Lisa och Ruth flyttade till Stockholm. Nils var starkt fäst vid sin mor och bodde hos henne mellan teaterturnéerna. Hon blev hans främsta rådgivare och han prövade alla dikter på henne. I *Gog-*

gles som kom ut 1938, två år efter moderns död, finns dikter där han skriver om den förkrossande sorgen efter hennes bortgång. En av dem är "Kärlekens ögon", vars första strof lyder:

*Kärlekens ögon de blåklinsblå
dem mötte just aldrig jag.
Men jag kommer ihåg ett par trötta grå
ögon som brast en dag.*

Nils Ferlin skrev nästan aldrig om fadern. Men i en text med titeln "Försök till självporträtt" skriver han *"Far, minns jag, hade ett nattduksbord med mycket medikamenter och äventyrsböcker på. Han hade nog läst andra böcker i sin dag också – många skulle jag tro, men nu läste han för att han skulle få sova"*. Sömnlösheten och depressionerna ärvde han från fadern.

Alkohol spelade en viktig roll i Nils Ferlins liv. Hans alkoholvanor grundlades

En åldrad Nils Ferlin.

tidigt, och han anspelar på motbokssystemet i en tidig kuplett:

*Jag har ingen motbok som kanske ni vet
fast sprit kan jag köpa i stor myckenhet.*

En del av hans ångest tog sig uttryck i sömnlöshet, men mildrades av sprit. Han använde också andra droger, sömnmedel och fenedrin. Han led av långa och djupa depressioner med oföretagsamhet, depressiva skuldkänslor och tankar på självmord.

Kombinationen alkohol och droger bidrog till Ferlins ibland våldsamma lynnesutbrott och till hans skador. Skadelistan är diger - han blir gipsad, bryter revben, får skärsår i samband med akrobatik och armbrytning och blir nedslagen av främlingar. Skadorna har den omfattningen att Olof Lagercrantz associerar till bilden av den av pilar genomborrade San Sebastian, när han ser Ferlins kropp "översål-lad av otaliga ärr". Man kommer osökt att tänka på dikten "Av ständig oro" i *Barfo-tabarn*:

*Av ständig oro för stort och smått
jag blev alltmer en igelkott.*

*Gott folk som klampar min väg förbi
de viskar ofta om hysteri.*

*Och några talar om stämning
och de moderna om hämning.
/---/*

*Ja, konstig är jag till övermått
och en besynnerlig igelkott.*

*Ty dessa spjut som jag sträcker ut
har genomborrat mej själv förut.
/---/*

Från mitten av 1930-talet var Nils Ferlin med dagens språkbruk en storkonsument av sjukvård med vistelser på Södersjukhuset, Garnisonssjukhuset, Karolinska sjukhuset, Serafimerlasarettet, Norrtälje lasarett, Mörby lasarett, Akademiska sjukhuset, Ulleråker och Samariterhemmet. De sista femton åren led han av reumatism och en besvärlig Dupuytren's kontraktur. Han behandlades 1953 på Karolinska sjukhuset med

*Nils Ferlin med konstnären Beth Lagerlund,
med vilken han under några år under Klaraperioden
hade ett stormigt förhållande.*

guldsalt och kortison. Sjukdomen gjorde att fingrarna blev söndervärkta. Han skaffade en tjock penna som fingrarna kunde gripa om, men handstilen, som i ungdomen varit mycket vacker, försämrades och till slut var varje ord en plåga att skriva. Han försökte dikta, men lyckades endast forma några rader innan han gav upp - som i följande utkast:

*Med snedvridna fingerleder
jag sätter en vers på pränt
och lägger för den katheder
med möda för jag*

I ett reportage i *Norrtälje Tidning* står att läsa:

"Nils Ferlin granskade sina reumatiska händer och muttrade: - Man har kanske härjat för mycket. Efter en stund tillade han: - Det hade kanske kommit ändå. Man ska inte skylla på brännvinet, inte på livet heller".

Nils Ferlin kunde - liksom andra - efter ansökan få långvarig sjukhusvård i syfte att vila och äta upp sig och vara borta en tid från alkohol och andra bekymmer. Den 9 juli 1934 tas han in på Beckomberga Sjukhus. Från det inledande överläkarsamtale noteras att han har haft bekymmer det senaste året; en fruntimmershistoria har gjort honom ledsen och tillsammans med hans omväxlande levnadssätt gjort att han druckit mycket sprit. Han har aldrig haft obehagliga känningar därav, inte delirium, inte hallucinationer, men däremot en plågsam sömnlöshet. ►

- Det antecknas att han har en högröd ansiktsfärg och ett dåligt nutritionstillstånd.

Några dagar senare skriver man att han är "snäll och foglig", men att han grälat med en medpatient och senare antecknas att han är tämligen pretentiös. Han har ökat 3,5 kg på en vecka men undrar ändå om han inte kan få ett ägg extra. Vidare står: *"Han ber om den ena friheten efter den andra fast han har de största friheterna på hela sjukhuset. Pockande och snäsigt mot personalen, hövlig och foglig mot läkarna men passar inga permissionstider"*. Avslutningen på denna vårdperiod blir att han försöksutskrivs efter en månad, detta sedan han ringt och omtalat att han rest till skärgården.

I april 1940 tas han åter in, denna gång klart sämre, med stark tremor i hela kroppen. Han ordinerar chloral, Luminaltabletter, B-vitamininjektioner samt sk aptitinsulin. Han säges känna det skönt att ha beslutat sig för en tids vila. Även denna gång skall det ha varit "mankemang" i förhållandet till en kvinna, *"jag har förkvävt hennes personlighet"*. Han har supit ner sig ordentligt, där en förklaring sägs vara att han fått en mängd stipendier som medfört umgänge och uteliv. Det noteras vidare att sjukhusvistelsen blivit splittrad, då Ferlin inte kan förmås avstå från sina stadsresor, från vilka han återvänder spritpåverkad. Den kvinna som nämns i anteckningen från 1940 är konstnären Beth Lagerlund, som han under några år hade en stormig relation med.

Ferlin utskrivs nu för militärtjänst, men drygt ett år senare kommer han in igen efter att ha blivit deprimerad, druckit mycket sprit och blivit alltmer darrig och nedkommen. Vid ankomsten var han i dåligt skick och vägde endast 63 kg. Under vistelsen kunde Ferlin vila ut och äta upp sig. I journalen står: *"Pat. har under den gångna månaden varit i god balans men sömnen är fortfarande dålig. Kan ej sova utan sömnmedel. Han är numera glad och öppen. Hans bohemnatur förnekar sig icke. Reser ofta till staden och är ej så nogräknad på sjukhusets ordningsföreskrifter men uppträder aldrig stötande utan alltid artigt och godmodigt. Han har dock en viss ruelle över sitt leverne. Arbetar på en ny diktsamling (skillintryck)"*.

Från början av 1940-talet märker man en mer uppgiven ton hos honom. I ett brev till vännen Uno Eng skriver han:

"Broder! Är mycket sjuk och mycket trött och ovän med alla människor. Nekad servering på flera ställen (inte allenast idag utan för "alltid"). Inte så långt från Beckomberga [...]"

*Hjärtliga hälsningar!
Ferlin (den olycklige)"*

I efterhand beklagade Ferlin sin bohemtillvaro i Klara som bröt ner hans starka fysik. Han längtade ibland därifrån och sa: *"jag skulle bara vilja ligga alldeles stilla vid en dikesren och nosa på tussilago. Jag skulle vilja hyra en kåk på landet, men alla stugor är upptagna av grosshandlare."* I en intervju sa han: *"Ett år till i Klara och jag hade gått under"*, vilket också kan anas i följande utkast:

*Det var en bohem ifrån Klara
som sa: här är ljuvligt att vara,
dock reser jag bort
ty livet är kort
och här blir det kortare bara.*

Nils Ferlin flyttade till Roslagen med Henny Lönnquist från Helsingfors, som han gifte sig med 1945. De bosatte sig på gården Norrboda, där de bodde fram till hans död.

Under den första tiden i Roslagen uteblev depressionerna, men ett annat problem var återkommande svåra magsmärtor, som bedömdes bero på kronisk magkatarr. Först 1957 opererades han på Akademiska sjukhuset. Man fann då tecken på en tidigare brusten blindtarm. I efterhand kan dessa smärtor kanske tolkas som korta episoder av tarmvred.

Sömnlöshet, som besvärat honom livet igenom gjorde att han i september 1950 lades in på Serafimerlasarettet. Han avvek efter tre veckor då han ansåg att förhållandena där bara gjorde honom sämre. Han somnade först framåt morgonen, men då var det dags att ta tempen, och när han väl somnat om var det dags att bädda sängen. Ferlin intervjuas i *Aftonbladet* under rubriken "Olidligt för de sjuka på Serafimerlasarettet": "Kortare ut-

bildningstid, bättre löner och kvinnlig värnplikt - det är det strama och lättfattliga trepunktsprogram skalden Nils Ferlin formulerar för lösandet av sjukvårdskrisen. Han har just varit offer för denna kris. I en sjuksäng på Serafimern har han legat i drygt tre veckor, temporärt poängbesegrad av ödet men med en glimt i ögat som antyder att han inom rimlig tid är mogen att ställa upp i en ny drabbning. Här på Serafimern är flera avdelningar stängda för personalbristens skull, och här som på många andra ställen har man fått ta till utländsk arbetskraft."

Ferlin protesterar också mot den militärdrill som finns och beskriver att läkarna ibland betraktas som halvgudar och uppför sig som sådana: "Det finns läkare som retar upp en så att nerverna inte håller, samtidigt som de dekreterar att man ska vara lugn ..."

1956 vårdades han på Ulleråker och nu var situationen allvarligare. Vid undersökning ska han visat stark oro, inte tagit reson, och "konfabulerat", men dock varit tids- och rumsorienterad. Han tas in på intyg men försöksutskrivs snabbt till Akademiska sjukhuset, varefter han tre månader senare skall ha utskrivits "återställd".

Man kan säga att det var ett under av ljusare stunder att Ferlins sista diktsamling *Från mitt ekorrhjul* kom ut 1957. Om man jämför bilder på Ferlin från tiden då han flyttade till Roslagen, med dem från mitten av 50-talet ser man att han åldrades snabbt. Det var inte många som såg vad som skedde. En av de få var vännen Gunnar Ekelöf. I den sista samlingen uttrycker Ferlin sin livssituation i dikten "Tillbakatitt":

*Nu är man gammal, nu är det tråkigt,
finns inte mycket att vänta på.
I unga dar var det armt och bråkigt
men fattigdomen blev aldrig grå.*

*Nej, som ett brokigt zigenarfölje
drog mina dagar och är förbi.
Trött är jag nu på det arma hölje
jag alltför länge har sprattlat i.*

Nils Ferlins sista år blev tunga. Han vårdades under långa perioder på Ulleråker.

Nils Ferlin, för ovanlighetens skull, på Norrbodas trappa med Gunnar Ekelöf och Ekelöfs hustru Ingrid samt en okänd man.

Trots tung medicinering plågades han svårt av mardrömmar och sömnlöshet. Natten till den 9 december 1960 gjorde han ett försök att ta sitt liv. Han var desperat och fördes på nytt till Ulleråker, där han fick en hjärnblödning. Han blev medvetslös och överfördes till Akademiska sjukhuset, där han successivt återhämtade sig. Nils Ferlins tankar kring rätten över sitt eget liv ses i följande utkast:

En människa behöver inte leva så länge att han ser ut som en fågelskrämma både in- och utoärtes.

En människa har rätt att sätta punkt för sitt eget liv när han känner att han inte orkar med.

Efter att ha vårdats på Mörby lasarett kom han till Samariterhemmet, där han somnade in klockan fem på morgonen den 21 oktober 1961.

Nils Ferlin, som skrivit så mycket om döden, hade tänkt sig en gravsten med följande ord:

► Här vilar en man
som var mycket rädd
för döden.
Livet borde likväl
ha lärt honom motsatsen.

Ur En gammal cylinderhatt

Så blev det inte. Den dikt som finns på gravstenen är "Inte ens" som han skrev på Leksands kyrkogård 1934 och som ingår i diktsamlingen *Goggles*:

*Inte ens en grå liten fågel
som sjunger på grönan koist
det finns på andra sidan
och det tycker jag nog blir trist.*

*Inte ens en grå liten fågel
och aldrig en björk som står vit –
men den vackraste dagen som sommaren ger
har det hänt att jag längtat dit.*

Man kan hävda att Nils Ferlins psykiatriska anamnes började 1909 med faderns suicid

och slutade ett halvsekel senare med ett allvarligt suicidförsök. Han använde sin ordkonst för att bemästra sin depressiva benägenhet och sin suicidalitet; han höll sig vid liv genom sin diktning:

*Min humor var en skallra.
Lätt skallrade jag väck
den största som den allra
minsta lilla skräck.*

*Snart går jag utan vapen
och med ett ur som stannat
direkt mot galenskapen.
Jag orkar inte annat.*

"Snart" Ur *Kejsarens papegoja*

FÖRFATTARE:

Hans Rutberg,
leg läk, systerdotterson till Nils Ferlin
Kristina Söderlind Rutberg, leg läk
Jenny Westerström, prof em i
litteraturvetenskap vid Lunds universitetabatterat

GÅVOR TILL NILS FERLIN-SÄLLSKAPET HÖSTEN 2021 OCH VÅREN 2022, FRÅN:

Eilert Bergh
Ulla Bergström
Birgitta Fredriksson Bernholm
Göran Bronner
Lars Gunnar Flink
Dag Häggqvist
Erik Johansson
Åke Johansson
Stig Lilja

Anna och Bo Lindgren
Svante Lockman
Olle Nilson
Bengt Orre
Lars Persson
Kåre Rumar
Britt-Marie Skyllberg
Karl-Erik Åman

Poste Restante Medlemstidning för Nils Ferlin-Sällskapet nr 1, 2022

Ordförande: Hans Rutberg, S:t Olofsgatan 50B, 753 30 Uppsala.
Mobil: 070-582 48 28, e-post: hans.rutberg@telia.com

Sekreterare: Eva Nysäter, Tylögränd 18, 121 56 Johanneshov.
Mobil: 070-7670027, e-post: 2015evany@gmail.com

Sällskapets plusgirokonto: 35 21 55-6 **Hemsida:** www.ferlin.se

Redaktör för Poste Restante: Johan Fehrman, e-post: zittau@gmail.com

Tryck: Affärstryckeriet, Norrtälje. e-post: info@atn.se